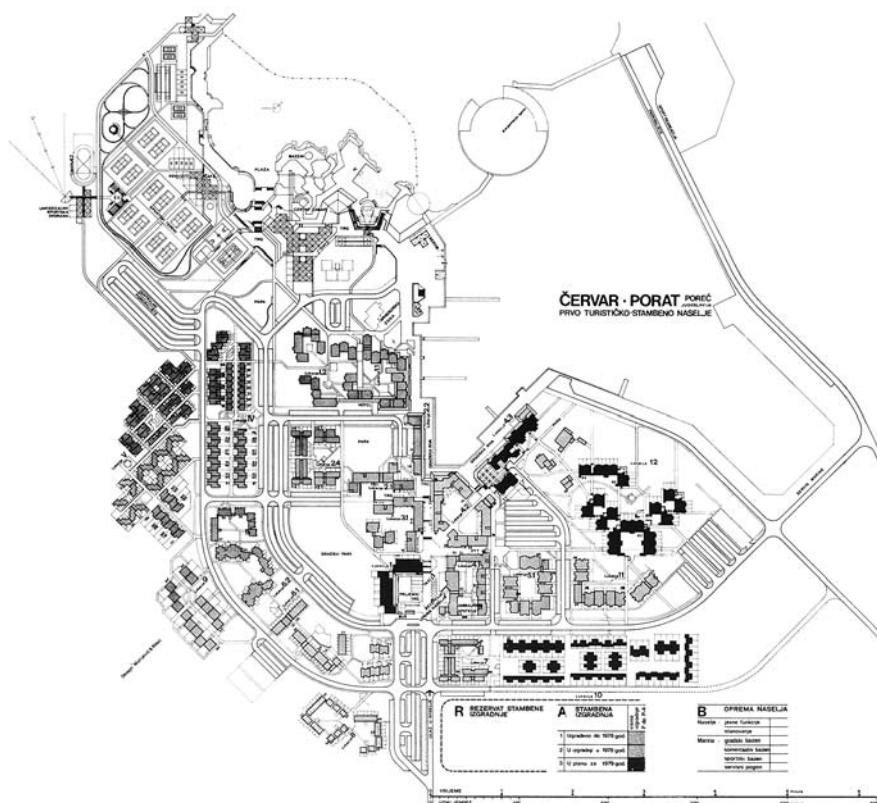

Ivana
Haničar
Buljan

Červar-Porat

Prvo turističko stambeno naselje
na istočnoj obali Jadrana, izgrađeno 1974.-1981.

← Urbanistički
projekt Červar-
Porta, 1975.-
1977.

Sredinom šezdesetih godina 20. stoljeća započinje sustavno planiranje istočne jadranske obale potaknuto pojavom masovnijeg turizma i potrebom za dodatnim smještajnim kapacitetima. Matična ustanova u kojoj su se izrađivale studije i prostorni planovi bio je Urbanistički institut Hrvatske.¹ U to su vrijeme, između ostalih, izrađeni: *Program dugoročnog razvoja*

i *Plan prostornog uređenja Jadranskog područja* (1964.-1967.) te projekti pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda: *Projekt Južni Jadran* i *Projekt Gornji Jadran* (1967.-1972.). U izradu tih planova uloženi su velik trud i materijalna sredstva no oni nažalost nisu doživjeli svoju praktičnu primjenu.²

Kao najuspješniju u kontinuiranoj izradi prostornih planova, njihovoj primjeni te

→ Červar-Porat, kućni broj,
snimila: Ivana Haničar
Buljan, 2008.

očuvanju prirodnih i kulturno-povijesnih vrijednosti uz izgrađene turističke objekte možemo istaknuti zapadnoistarsku regiju.³ Primjer takvog modela, u kojem izvedba prati sustavno planiranje prostora, jest i projekt "sezonskoga grada" Červar-Porta pokraj Poreča.⁴ Zamisao o izgradnji prvoga turističko-stambenog naselja na području općine Poreč potekla je od turističko-ugostiteljskog

poduzeća Plava laguna i Urbanističkog instituta Hrvatske. Njihova se ideja temeljila na iskustvima zajedničkih studijskih putovanja po Francuskoj, posebice područjima Languedoc-Roussillon i Côte d'Azur koja su imala tradiciju izgradnje turističko-stambenih naselja i marina s pratećim sadržajima za njihove korisnike. Posebno je bila zanimljiva ideja o izgradnji smještajnih jedinica za stalne korisnike.

Već 1971. Urbanistički institut Hrvatske izradio je *Urbanistički plan prostornog uređenja i turističke izgradnje područja Červar-Porat*, a 1972.-1973. skupina autora iz Instituta i Urbisa iz Pule⁵ napravila je urbanističko-arhitektonski

* Zahvaljujem na pomoći i suradnji Dinku Milasu, Titu Kostyju, Damiru Hrvatinu, Vladimiru Kovačiću, Vesni Šikić, Petru Muškoviću i Branku Antoliću.

- 1 Urbanistički institut Hrvatske osnovan je Odlukom Ministarstva građevinarstva Narodne Republike Hrvatske 27. prosinca 1947. sa zadatkom "stručnog proučavanja i rješavanja svih urbanističkih problema gradova i naselja".
- 2 VLADIMIR MATTIONI, *Jadranski projekti: Projekti Južnog i Gornjeg Jadrana*, Zagreb, Urbanistički institut Hrvatske, 2003., 49.
- 3 DAMIR HRVATIN, *Razvitak turističke izgradnje na priobalju Poreštine*, u: *Prostor*, 2 (2006.), 228-237.

4 JURAJ MATIJEVIĆ, *Červar-Porat: Prvo turističko-stambeno naselje*, u: *Čovjek i prostor*, 7-8 (1982.), 25-27.

5 Josipa Blažević, Višnja Jelić, Tito Kosty, Neven Kovačević, Oto Kühner, Božo Lazar, Juraj Matijević, Mladen Uglješić, Miroslav Villi - usp. 9. *zagrebački salon*, katalog izložbe, Zagreb, 1974., 92.

projekt naselja. Za provedbu toga kompleksnog projekta formirana je poslovna zajednica Euroturist.⁶ Zanimljivost predstavlja primijenjeni model financiranja po kojem su članovi poslovne zajednice uložili svoja sredstva u projektiranje i izgradnju, da bi povrat ostvarili tek od prodaje.

U uvali Lunga, 3 km sjeverno od Poreča, na prostoru od 60 ha zamišljeno je naselje za 6500 stanovnika s pratećim ugostiteljskim, uslužnim i sportskim sadržajima te marina s 450 vezova. Naselje je formirano stambenim nizovima koncentrično postavljenim u odnosu na jezgru s marinom i javnim sadržajima. Rahla struktura i prozračnost postignuta je interpolacijom velikog broja parkova, šetnica, javnih prolaza, zelenih površina i zajedničkih dvorišta. Promet je zamišljen kao "promet u mirovanju" gdje se posebna pozornost usmjerila na pješaka i njegovo neometano kretanje. Gradnja je započela 1974., a posljednji objekti dovršeni su u lipnju 1981. Oblikovanje razvedenim volumenima s upotrebom regionalnih arhitektonskih elemenata (lođe, grilje, trijemovi, terase i sl.) temelji se na poznavanju ambijentalnih karakteristika primorskih naselja i njihovoj reinterpretaciji suvremenim arhitektonskim

izrazom. Raznovrsnu tipologiju stanovanja (pretežno manji stanovi od 18 do 55 m², dok je manji broj veće kvadrature) te oblikovanje (prizemnice, katnice, stambene trokatnice, nizovi) povezuje jedinstveni kolorit i istovrsni materijal. Sva su pročelja žbukana i bijelo oličena, a ograde dvorišta izvedene su betonskim prefabriciranim elementima u njihovoj prirodnoj sivoj boji. Prozori, vrata, grilje i dijelovi ograda izrađeni su od tamnosmeđe obojenog drva, a pokrov je izveden kupama kanalicama u prirodnoj boji terakote. Pažljivo su osmišljeni i javni prostori - od urbane opreme do hortikulturnih rješenja (trgovi, skalinade, šetnice, parkovi, zajednička dvorišta i sl.).⁷

Prilikom gradnje naselja, na mjestu predviđenom za hotel, 1976. pronađeni su ostaci rimske *villae rusticae*. Nakon trogodišnjih iskapanja i istraživanja utvrđene su dvije arhitektonske cjeline: proizvodno-keramičarski kompleks s peći iz 1. stoljeća i kasnoantički rezidencijalni dio s poljoprivredno-prerađivačkim kompleksom uljare. Zahvaljujući razumijevanju investitora, projekt hotela je izmijenjen kako bi se pronađeni ostaci prezentirali *in situ* u novoformiranom arheološkom parku.⁸

Cjelovito oblikovanje naselja upotpunjuje i dizajn signalizacije (natpisi ulica, kućni brojevi) što je možda najraniji primjer "brenđiranja" u Hrvatskoj. Na ulazu u Červar-Portat nalazi se "totem" na kojem je bio znak - stilizirana urbanistička koncepcija naselja. Oko plavog kruga koji simbolizira marinu koncentrično su postavljene dvije polukružne trake: ružičasta kao simbol središnjeg dijela i zelena kao simbol rubnog dijela naselja u kontaktu s prirodom. Danas je od tog znaka ostao tek otisak na površini "totema", no nazivi ulica i kućni brojevi gotovo su u cijelosti sačuvani. Kao glavni materijal za signalizaciju izabrano je drvo. U daskama debljine 5 cm izrezana su imena ulica, a u gornjem lijevom

6 Euroturist osnovan je 1971., a činile su ga projektne organizacije (Urbanistički institut Hrvatske, Interinžinjeri, Zagreb te Urbis 72, Pula), izvođači (Pionir, Gradis, Aldo Rismondo, Jože Šuran), turističko-ugostiteljska organizacija (Plava laguna) te Hrvatske šume i Geoprojekt. Ista poslovna zajednica realizirala je, nakon Červar-Porta, turistička naselja Mareda i Barbariga.

7 Autor *Provedbenog urbanističkog plana i urbanističkog projekta naselja i marine* je Juraj Matijević; *Urbanističkog projekta zone sporta, rekreacije i zabave* Dinko Milas i Juraj Matijević; pojedinih urbanističkih dionica: Ivo Domijan (promet), Dragutin Kiš (okoliš), Miroslav Villi (program). Projekttnu dokumentaciju visokogradnje izradili su: Urbanistički institut Hrvatske, Urbis 72 Pula, Interinžinjeri Zagreb, Arhitektonski studio Zagreb, Inžinjerski projektirni biro Zagreb, P.b. Gradis Ljubljana, P.b. Pionir Novo Mesto-Ljubljana, P.b. Studio Izola. Konzalting i poslove izgradnje vodio je Interinžinjeri Zagreb-Poreč. Voditelj poslova izgradnje bio je Tonči Šurija.

8 KRISTINA DŽIN, VESNA GIRARDI JURKIĆ, Rimska gospodarska vila u Červar Portu kod Poreča, katalog izložbe, Pula, Arheološki muzej Istre, 2005.

uglu aplicirana plastična traka u boji koja odgovara tom dijelu naselja (plava, ružičasta ili zelena). Isti dizajn imaju i kućni brojevi s dodatkom prozirnog pleksiglasa na donjoj strani na kojem su sivom bojom upisani nazivi ulica.

Červar-Porat kao suvremena urbanističko-arhitektonska aglomeracija, dobro uklopljena u ambijent, pažljivo planirana i izvedena do najsitnijeg detalja prvi je primjer cjelovite regulacije sezonskog naselja u Hrvatskoj i svakako zaslužuje valorizaciju i zaštitu kao kuturno dobro. Njegove oblikovne i ambijentalne kvalitete danas su još uvijek u velikoj mjeri sačuvane no prijeti im sve veća devastacija.

U vrijeme Domovinskog rata u Červar-Porat se smještaju izbjeglice, uglavnom u hotel *Marina*, ali i u apartmane u koje prestaju dolaziti njihovi vlasnici s prostora bivše

Jugoslavije (Srbija, BiH, Slovenija). Neadekvatan prostor za stalni boravak većeg broja ljudi u hotelu te sasvim različite životne navike i potrebe dovele su do devastacije hotela. Od 2000., kada ga kupuje novi privatni vlasnik i iz njega iseljavaju izbjeglice, hotel je izvan funkcije, a nije ni obnovljen. Velik problem predstavlja i zapuštenost javnih površina koje su se u posljednjih desetak godina minimalno održavale iz proračuna Grada Poreča čemu su vjerojatno uzrok neriješeni imovinsko-pravni odnosi, jer je vlasnik cijelog zemljišta još uvijek Eurotunist. Svake godine sve je više i bespravnih dogradnji i adaptacija apartmana u privatnom vlasništvu: zatvaranja lođa, dogradnji terasa (čak i na 3. katu!), izgradnji u dvorištima i sl. Posebno je zabrinjavajuća pojava nepoštivanja izvornih obilježja arhitekture - pojavljuju se nove boje pročelja i stolarije (plava,

↓ Červar-Porat, pogled sa sjeverozapada, (izvor: www.plavalaguna.hr)

narančasta), zidovi se oblažu kamenom, postavljaju se profilirani betonski stupići ograda, ugrađuje se bijela plastična stolarija i sl. Opći problem povećana broja automobila i nedostatka parkirnih mjesta pojavio se i u Červar-Portu, a automobili su uzurpirali pješačke i zelene površine.

Nagomilane probleme kao i usklađenje prostornih planova porečko Gradsko

poglavarstvo odlučilo je riješiti izradom novoga Detaljnog plana uređenja za Červar-Porat. Možda je izrada Detaljnog plana uređenja prilika da se i u okviru planske dokumentacije (dok još ne postoji rješenje Ministarstva kulture) sačuvaju ostvarene kvalitete suvremenog urbanizma i arhitekture te da se Červar-Porat zaštititi kao kulturno dobro. x

SUMMARY: ČERVAR-PORAT

/ Červar-Porat (Istria, near Poreč) is the first resort town built on the east Adriatic coast (1974-1981). Through the evaluation of the achieved levels of quality of the contemporary urban agglomeration, the author raises the

question of the possibilities of preventing further devastation, mainly through the new Detailed Management Plan (Detaljni plan uređenja - DPU), to be drafted in the near future.